Nro 8

KURYER LITEWSKI

W WILNIE DNIA 27. STYCZNIA V. S. ROKU 1812

FRANCYIA

z Paryża 11 stycznia

Dnia 8 polował Jmperator w lesie przy St. Germain.—Senator *Chaptal* hrabia *Chanteloup*, zdał Jmperatorowi sprawę o robieniu cukru z buraków. Grunt dobry na sianie buraków, iest lekki, buraki zasiane na gruncie dobrze nagnoionym nie tak są słodkie, łan wydaie od 12 do 50 tysięcy funtów, podług gatunku dobroci gruntu: buraki białawe są naylepsze; 100 funtów buraków w okolicy Paryża wydaią syropu 5 funty, a syrowego cukru 2 funty; przeto z łanu ziemi wydaiącego 200 centnarów buraków będzie syropu 6 centnarów, a cukru syrowego 4. Robota około buraków trwa od października do kwietnia, 180 dni. Przypuściwszy, że funt syrowego cukru 20 sous kosztuie, a syropu 10, 300 funtów syrowego cukru kosztować będą 300 franków, koszta rafineryi 50 fran. ogółem 350 fr. Odtrąciwszy wartość syropu wynoszącą 100 fran. 100 funtów rafinowanego cukru kosztować będą 250 fr.—Kończy S. *Chaptal* sprawę zdaną przez siebie porównaniem zbioru cukru trzcinowego ze zbiorem cukru burakowego. Sok trzcinowy w Indyiach zachodnich daie 12, a w Bengalu 16 na 100 syrowego cukru, sok burakowy daie 4 na 100, ponieważ okroiwszy korę i należycie obrawszy buraki, bywa tylko z 55 funtów soku dwa funty cukru. Łan ziemi zasadzony trzciną wydaie 1500 funtów cukru, a łan zasiany burakami wydaie 400 funtów cukru. Na wyspie Kuba, żeby zrobić million funtów cukru, potrzeba początkowego kapitału dwa miliiony na zakupienie gruntu, 300 murzynow i narzędzi, dwa razy tyle, co w Europie kosztuiących. We Francyi, żeby mieć takąż ilość cukru, potrzeba 18 fabryk wymagaiących 1,100000 fr. kapitału. Rachuiąc iż żywienie murzyna kosztuie na dzień 12 sous, 300 murzynow kosztuie rocznie 65,700 franków. Żeby we Francyi tyleż cukru wyrobić, potrzeba do roboty 792 mężczyzn i kobiet, a rachuiąc na mężczyznę 30 sous, na kobietę zaś 20, kosztować będą przez 180 dni roboty 178200 fr. Tak więc na wyspie Kuba cały koszt wynosi 1,066700 fr. we Francyi zaś 1,278200 fr. różnica przeto, 798500 franków.

Przez towarzystwo zachęcenia, na rok 1812 wyznaczone są nagrody następuiące, 5000 fr. za zrobienie drutu żelaznego i stalowego, z którego by można robić igły do szycia, i grzeple do bawełny i wełny; 3000 fr. za łatwy i ekonomiczny sposob robienia gleyty i czystey minii z ołowiu kraiowego, 1000 fr. za czyszczenie miodu, 2000 fr. za robienie cukru burakowego; 1200 fr. za prędki i ekonomiczny sposob wyrywania sitowia i innych roślin wodnych z bagien osuszonych; 1200 fr. za wynalezienie sposobu wybicia na materyi w sposób trwały wszelkiego sztychu, 6000 fr. za odkrycie sposobu nadania wełnie za pomocą roty pięknego koloru czerwonego, iaki ma bawełna Adryianopolska. Odpowiedzi i probki w tey mierze maią bydź przysłane do sekretarza towarzystwa zachęcenia przed d. 1 maia r. 1812.

Czytamy w Monitorze tuteyszym wyrok Jmperatorski, względem urządzenia głównych sztabów w twierdzach. Wyrażono w nim, co następuie: „Każdy gubernator lub dowodzca, któremu iednę z twierdz naszych powierzyliśmy, powinien pamiętać, iż w ręku swoim ma iedno z przedmurzów Cesarstwa, i że poddanie się iego o ieden dzień prędzey lub później, może pociągnąć za sobą bardzo wielkie skutki dla kraiu i woyska. Należy mu przeto bydź głuchym na wszystkie pogłoski i wiadomości: ieżeliby nawet chciano w niego wmówić, iż woysko zostało pobitém iż Francya iest napadniętą, powinien niewierzyć takowym zapewnieniom ze strony nieprzyiaciela i odpierać wszelkie iego napaści. Należy mu mieć na uwadze, iż prawa woyskowe wskazuią na śmierć każdego dowodzcę, który twierdzę swoią poddaie nieodparłszy przynaymniey iednego szturmu po zrobieniu dostępnego wyłomu. W zawieraney kapitulacyi niepowinien się nigdy gubernator odłączać od officerów swoich i woyska. Każdy dowodzca, który poddał twierdzę, powinien się usprawiedliwić przed radą tym końcem wyznaczoną, z ważności swoich powodów. Jeżeli ta rada przyzna słuszność oskarżeniu, w tym razie podług praw sądzonym będzie, ieżeli go zaś uzna niewinnym, będzie wypuszczonym s chwałą z aresztu, i minister woienny przedstawi go Jmperatorowi na wielkiey paradzie, wraz z żołnierzami, którzy się naylepiey w czasie obleżenia popisali. Każdy gubernator zabity na wyłomie, lub po dzielney obronie z otrzymanych ran zmarły, ma bydź pochowany z honorami woyskowemi, iakie się wielkiemu urzędnikowi legii honorowey należą. Familia iego odbierać będzie płacę iego wysługi a dzieci otrzymaią pierwsze wakuiące mieysca w publicznych Instytutach. „Tu wspomnieć godzi się od samych nieprzyiacioł świeżo teraz dane przykłady naydzielnieyszey obrony twierdz i miast przez nich osadzonych. Sarragosy i Tarragony obrona wieczną chwałą okryła waleczne osady hiszpańskie, które upadku miast przeżyć niechciały.

z Hamburga 21 stycznia

Dla oświecenia familii i młodzi względem praw konskrypcyi ogłoszono tu, że od zaciągu obeymuiącego pewnego wieku młodzieńców nie są wolni, oprócz tych tylko, którzy należą do popisu morskiego, którzy weszli w służbę woienną przed zawołaniem ich numeru, którzy ożenili się przed ogłoszeniem exekucyi praw konskrypcyinych. Młodzieniec konskrypcyią obięty, wolny będzie od czynney służby a póydzie do zakładu, ieżeli okaże brata służącego w woysku liniowym, ieżeli dowiedzie że iest starszym synem owdowiałey matki, ieżeli będzie miał młodszych braci i siostry osieroconych po śmierci oyca i matki; ieżeli będzie miał oyca 70 letniego, ieżeli będzie miał dziada albo babkę 70 letnich bez żadnego wsparcia i pomocy. Dzieci przysposobione i naturalne niemaią

prawa do tych względów. Z braci bliźniąt powołanych do chorągwi ieden idzie do służby czynney a drugi zostaie w zakładzie.

Monitor opisawszy wiadome iuż klęski anglików przy brzegach Iutlandyi, dodaie: „ Nigdy Anglicy nie ponieśli takich szkód na morzu, iak tego roku, a wszystkie są skutkiem systematu stałego lądu; ponieśli zaś ie dla tego, iż nie zważaiąc na porę roku chcieli bawić na morzu Baltyckiém, i wyprawiać okręty ku brzegom. Od dnia 1 listopada utracili oni 5 okrętow woiennych, a między niemi dwa trzymostowe, 3 fregaty i 6 brygow, oprócz znaczney liczby okrętów kupieckich.

BRYTANIIA WIELKA

z Londynu d. 8 stycznia

Zdrowie królewskie w iednostaynym stanie. Lekarzom Jerzego 3go zadano następuiące pytania: Czy może król sprawować obowiązki naywyższe? W iakim iest stanie zdrowie ciała i umysłu względnie epok choroby królewskiey w styczniu, kwietniu, lipcu i październiku? Czy większe lub mnieysze iest podobieństwo uleczenia iego dziś aniżeli było, kiedy pierwszy rapport lekarze zrobili? Czy są iawne znaki pamięci i poięcia? Czy w rzeczy samey lekarze niemaią nadziei uleczenia J. K. Mości? Czy choroba królewska iest prawdziwym pomieszaniem umysłu czy tylko obłąkaniem?

Wczora Lord Kanclerz w imieniu Xcia Regenta otworzył parlament i pierwsze posiedzenie zagaił. Lord Jocelin wniosł ażeby podziękowano Xciu Regentowi: reprezentant Burdet opierał się wniesieniu. Lord Kokrane mocno powstawał przeciwko ministrom ostro krytykuiąc ich postępki względem Hiszpanii i Sycylii. JP. Witbread oświadczył swą boiaźń ażeby woyna amer, nie zadała nowey plagi oyczyźnie. Jrał Tarleton wystawił rozmaite wypadki woyny i wnosił że Angliia niemoże iść w zapasy z Francyią; a zatém mówił przeciwko systematowi hiszp. uzbraiania guerillas, które cząstkowie działaiąc więcey kray wyniszczaią aniżeli gubią nieprzyiacioł. Po tych sporach przyięto adres.— Xże Regent nieprzestaie obchodzić się z naywiększą uprzeymością ze stronnikami Foxa! wszakże niema podobieństwa ażeby za życia króla zaszła iakakolwiek odmiana w administracyi.

Temi dniami zaszła niespodziana wielka odmiana w kursie papierów między Londynem a północną Europą: cena papierów naszych podniosła się dziesięciu procentami. Tymczasem nieprzestaią upadać nayznacznieysze domy kupców i kankierów naszych. Tak niedawno zbankrutowali bankierowie Boldero, Lussington i kompaniia, maiący wręku swoim prawie wszystkie kapitały zakładów publicznych. Z morza przychodzą smutne wiadomości o rozbitych i zatonionych okrętach; oprócz wielu innych straciliśmy okręt od imienia S. Jerzego nazwany.

AMERYKA

z Nowego-Yorku 5 grudnia

Dnia 1 kommitet spraw zagranicznych podał do kongressu następne propozycyie: ażeby natychmiast wybrano 10 t. ludzi i przyłączono do woyska lądowego; ażeby prezydent mógł zaciągać ochotników aż do liczby 50 t. dla użycia ich w potrzebie, ażeby upoważniono prezydenta do użycia milicyi podług swoiey woli, ażeby uzbroiono i wzięto wszystkie okręty rzeczypospolitey; ażeby nadano władzę kupieckim okrętom uzbroienia się na własną obronę. Rapport kommitetu kończy się temi słowy „ Stany ziednoczone udzielne i nikomu niepodległe przedsiebiorą używać oceanu, uznanego powszechnie za wielką drogę narodów, dla przewiezienia na swoich okrętach płodów swoiey ziemi i swoiego przemysłu do narodów przyiacielskich, iakoteż dla sprowadzenia na powrót tych potrzeb, iakie służyć mogą ku wygodzie amerykanom. Brytaniia wielka bez względu na te święte prawa wolney żeglugi zabiera wszelkie statki amer. które tylko płyną lub powracaią z portów niesprzyiaiących handlowi ang. nadto zabiera maytków naszych i bez względu na przełożenia nieprzestaie zmuszać amerykanów do służby swoiey. Rzecz niepodobna ażeby amerykanie zostali oboiętni na krzywdy tak zuchwałe i tak haniebne. Albo należy poddać się pod iarżmo spokoynie, albo wszelkiemi sposobami opierać się. Jeszcze niezgasł w nas duch rycerski, którym tchnęli przodkowie nasi przeciw nieprzyiaciołom wolności. Dotąd wszystko znosiliśmy, lecz przyszedł iuż moment, w którym cierpliwość przestaie bydź cnotą.

W Bostonie zabrano składy towarów ang. bardzo wielkiey wartości.— JP. Monroe został mianowany Sekretarzem stanu do spraw zagranicznych. — Kongressowi amer. złożono korrespondencyią między posłem amer. *Erving* w Kopenhadze, a Ministrem duńskim *Rosenkrantz*. Tamten użala się, iż okręty amer. które cło zapłaciły, i należytemi były opatrzone papierami, od trybunałów duńskich skonfiskowane były za to, że ie między angielską flottą znaleziono. Zniewolone one były (mówi minister amer.) przyłączyć się do flotty angielskiey, aleby się kaprom duńskim nigdy nie były broniły. Duński zaś minister utrzymuie, iż te okręty wcale się przy nieprzyiacielskich nie powinny były znaydować.

WŁOCHY

z Genui 30 grudnia

Kommisarz morski Fontaine wydał poniższe uwiadomienie do maytków swoiego okręgu.„ Okręcik grecki, którego ładunek był przeznaczony dla rokoszanow hiszpańskich, i okręt ang. który osiadłszy na piasku przy Sardynii był przedany kupcom sardyńskim, zostały schwytanemi od korsarzów algierskich. Maytkow tych okrętów, po części rodem z państwa fr. skazano na niewolą, bo Dey algierski nie mógł uważać za francuzów ludzi, służących na okrętach, które miały flagi nieprzyiacioł iego. Otóż taki iest los tych zbiegów, i taki będzie wszystkich maytków, którzyby się uwieść dali. “

z Medyolanu 3 stycznia

Wczora zrana przede mszą wielcy urzędnicy koronni i nadworni złożyli vice-królowi powinszowanie nowego roku, prosząc aby przesłał ich szczere życzenia naypotężnieyszemu Monarsze i familii iego. Po mszy, złożyli hołd vice-królowi ministrowie kraiowi, senatorowie, radcy stanu, posłowie obcych narodów i konsulowie francuzcy.

z Neapolu 28 grudnia

Wyszedł rozkaz królewski zabraniaiący wpuszczać do kraiu cudzoziemców, ieźli nie maią paszportu podpisanego przez iego ajenta dyplomatycznego lub handlowego. —Zaczną budować w Castellamare trzy nowe okręty liniiowe. Okręt le Caprice i fregata la Caroline iuż osadzone ludźmi, i we wszystko opatrzone. Dla spiesznieyszego budowania okrętów, przy dawnym warsztacie w Castellamare będą nowe założone. Z iak wielkim pospiechem tu pracuią koło budowy okrętow woiennych można mieć wyobrażenie z mowy, którą przeszłego roku minister wnętrzny w imieniu Jmperatora Napoleona powiedział w zgromadzeniu prawodawczem: *„ że rząd neapol. obowiązał się traktatem w 1810 wybudować 6 okrętow liniiowych czego dotąd niedopełnił, lecz że na potym poprawi to zaniedbanie.* “— Wyspa Korfu ma wszystkiego podostatkiém. Posłane tam pieniądze z Otrantu, w dwóch

dniach stanęły. Zawinęły tamże oddziały okrętów przewozowych francuzkich i włoskich d. 21 b. m.—Piszą z Messyny w Sycylii, iż dowodca ang. sprowadził z wysp Zante i Cefalonii posiłki w ludziach.

A U S T R Y I A

z Wiednia 16 stycznia

Chcąc Cesarz oświecić się względem podanych przełożeń od seymu węgierskiego, zalecił dadź ich kopiią każdemu ministrowi i radcy stanu. Wezwał ich oraz, aby przyłączyli swe uwagi nad niemi, i przesłali ie rządowi. Zważywszy Monarcha zdania wszystkich, odpowiedź wygotować rozkazał. Treści iey nie wiemy, ale to pewna, że iest w niey godność i tęgość, tudzież, że bieg interessów przyspieszy.—Hrabia Braunschweig wielki podskarbi węgierski mianowany naywyższym sędzią nadwornym. Jest to trzecia godność w królestwie. Hrabia Urmeny piastuiący tę dostoyność, uwolniony od służby. Utrzymuie się pogłoska, że z papierami kraiowemi zaydzie odmiana. Nieprzyiaźne wiadomości znikaią zwolna. Seym Węgierski po 50tey sessyi nie obradował, lecz tylko zbierał się na zgromadzenia cyrkularne. Do królewsko-węgierskiego muzeum narodowego przybyło wiele rzadkich pieniędzy i innych rzeczy.

Z W I Ą Z E K R E N S K I

z Warszawy 28 stycznia

Jeneralny inspektor mennicy Bieńkowski ostrzegł publiczność że w departamencie Lubelskim pokazały się w cyrkulacyi fałszywe talary polskie 6 złotowe mosiężne cieńko posrébrzane na 20 asów lżeysze. (*z Warszawskich gazet.*)

Gazeta Berlińska opisuiąc seymową sessyią d. 21 grudnia, na którey uchwalono pobor produktów dla woyska, przytacza, że JP. Dembowski, oświadczaiący się z przeciwnym zdaniem, wynurzył nadzieię, iako król raczy udać się do rządu austr. ażeby ten zapłacił gotowemi 8 milionów ieszcze dotąd zalegaiących. (*Zuschauer.*)

Prezydent policyi miasta Warszawy zapobiegaiąc zniszczeniu zwierzyny, zakazał polować na ptastwo i zwierzęta w czasie ich mnożenia się, i przeto postanowił konfiskować wszelką zwierzynę do stolicy przywiezioną w następnych miesiącach marca, kwietnia, maia, czerwca, lipca, i sierpnia, oprócz niektórych tylko w tych miesiącach nie płodzących się.

Gazeta Krakowska umieściła list iednego patryoty przemawiaiącego do współ-rodaków za przemysłem narodowym. Mówiąc o udoskonaleniu górnictwa kraiowego, wskazuie góry Tarnowskie, Olkusz, Rabsztyn, Chęciny i Kielce iako składy srebra, ołowiu, miedzi, galmanu; a Krzeszewice i Lipowiec iako rozległe magazyny kamienia węglowego i żelaza. Wystawnie łatwość przerobienia żelaza na stal tym większą, im obfitsza iest illość węgli z drzewa. Daley wspomina Suchedniowskie fabryki kos, blach i broni, godne większego zachęcenia. Przechodząc potym do farb roślinnych i ziem, pisze za ich obfitością i zdatnością. Mianowicie glina wieluńska iest zachwalona, iako mogąca wytrzymać naywiększy ogień miechow ang. które wszystko topią. (*z Gazety Krakowskiey.*)

Polak Sixtus Lewkowicz, Medycyny i Chirurgii Doktor, Akademii w Bordeaux, Montpellier i innych członek, wsławiony szczęśliwemi wynalazkami i kuracyiami, ustawą Napoleona pod d. 17 grudnia r. z. umieszczony w gwardyi Imperatorskiey.

Od brzegów Menu 9 stycznia

Na popisie paziów westfalskich z odbytych nauk był przytomny król Westfalski, i kilka im uczynił zapytań historycznych i jeograficznych.—Szczególniey polecony przez Xcia Tarentu Jmperatorowi maior westfalski Winkler, który się przy obleżeniu twierdzy Figueras popisał, został krzyżem legii honorowey ozdobiony.—W Aschaffenburgu wyszło pismo: „zasady urządzeń skarbowych W. X. Frankfurtskiego. "Sam Xże iest iego autorem. Jest to plan sporządzony z głębokiem zastanowieniem i mądrością. Podług niego, podatki iedne wprowadzone, inne wraz z ich nadużyciami zniesione, i dochody Xięstwa stosownie rozłożone. (*z Korespon. hambur.*)

Ze Stuttgardu 6 stycznia

Dziś Xiążeta i hrabiowie dawniey udzielni, a teraz poddani króla Wirtemberskiego, wykonali mu przysięgę wierności; i razem wzięli inwestyturę na swoie lenności. (*z Gazety Berlińskiey.*)

T U R C Y I A

Ze Stambułu 10 grudnia.

Oprócz sułtanek, o których rozwiązaniu dawniey donieśliśmy, dziś dwie inne maią bydź przy nadziei. Cieszyć się więc słusznie mogą wszyscy muzułmanie, że niewygaśnie liniia Osmanow na teraźnieyszym Machmudzie. (*Zuschauer.*)

Od brzegow Dunaiu 24 grudnia.

Z Wołoszczyzny i siedmiogrodzia zgodne przychodzą wiadomości o klęskach woysk ottomańskich. Korpus Czapana Oglu 16000 wynoszący, który był na wyspie Słobodzie, został przeprowadzony do Kraiowy i tam od Rossyian iest utrzymywany. W. Wezyr w Ruszczuku miał 25000 ludzi, których opuściwszy przeniosł się do Szumli. Główno-komenderuiący rossyiski kazał szańce sypać dla zamknięcia tey załogi. Sultan przedsięwziął zostawić swoiemu losowi to woysko, które dotąd nad Dunaiem działało, a nowe w Balkanie zgromadzić na zasłonę Adryanopola. Woyna tak długo trwaiąca kray wyniszczyła zupełnie, i wielkie skarby pochłonęła, które po większey części wyszły za granicę. W czasie zagaionych układow o pokoy w Bukareście, dokąd Xże Morusi pełnomocnicy tureccy i graf Jtaliński ziechali, woysko rossyiskie miało stanąć na leżach. W Zurży stoi Jrł Langeron z nacznym korpusem; na małey Wołoszczyznie Jrł Zas otrzymał posiłki; nad niższym Dunaiem podobnież iest iedna dywizyia; na prawym brzegu, z którym Rossyianie utrzymuią komunikacyią przez rzucone 2 mosty, stoi korpus Jrła Markowa. Gosciniec z Bukarestu do Jas idący zawalony iest powozami niosącemi mosty i pontony.

W Stambule zapalił się był dom greckiego tłumacza. Za pomocą kilku ianczarow uratował on swóy skarb i ruchomości. Ale zapomniano dziecięcia w kolebce, a weyść iuż nie było można, bo płomienie wszystko ogarnęły. Nieszczęśliwy oyciec rozumiał, iż iuż dziecię utracił; aliści wielki pies iego wybiegł z domu, trzymaiąc w paszczy dziecię za pieluchy, i położył ie w progu domu przyiaciela pana swoiego. Ktoż zgadnie, iaka spotkała nagroda tak dobre zwierzę? Oto tłumacz zabił go własną ręką, i wraz z familią ziadł go na wielkim, na cześć iego danym obiedzie, mówiąc te słowa: *Nadto iest szlachetny ten pies, aby się miał stać pastwę robactwa: niech się więc z krwią ludzką zmiesza, która przeto stanie się wspaniałomyślnieyszą, czulszą i cnotliwszą.* (*z gazety Berl.*)

Zbiór zdarzeń większey wagi w 1811 w marcu i kwietniu

W dniach pierwszych marca wielkorządca Egiptu Mehemet Ali basza pomordować kazał beiow i mamelukow. Dnia 1 sprowadził ich do zamku w Kairze na uroczystość, gdzie ich wyrżnięto. W następuiących dniach zabijano ich w przyległych wioskach, a przeciw zostaiącym w Egipcie wyższym wyprawiono korpus woyska. Tenże wielkorządca czynił przygotowania do wyprawy przeciw wehabitom. Dnia 1 zaprowadzony został porządek sądowy w Hol-

landyi, wcieloney do Francyi, stosownie do praw fr. Dnia tegoż dekret króla sask. względem uchylenia opłat wywozowych między królestwem westfalskim i xięstwem warszawskim. Dnia 2 dyrekcyia kredytowa xięstwa warszaw. rozpoczęła swoie posiedzenia w Warszawie. W dniach pierwszych tegoż miesiąca anglicy i hiszpani pobici zostali przy Cadix i Sevilii. Wysiedli byli przy Algesiras w celu dania odsieczy Kadixowi, lecz na dniu 5 porażeni przez Xięcia Bellune cofnąć się musieli. W tymże czasie Xiąże Eslingen przeniosł w Portugalii główną kwaterę z Santarem do Pombal. Dnia 5 odezwa króla westfalskiego do mieszkańcow kraiu ustąpionego Francyi, uwalniaiąca ich od przysięgi wierności. Po dniu 5tym Xiąże Eslingen przeniosł główną kwaterę z Santarem za rzekę Mondego (d. 23 główna iego kwatera była w Celerico) Dnia 8 ustawa Napoleona względem hodowania owiec w państwie fr. Dnia 10 forteca hiszpańska *Badaioz* poddała się Xięciu Dalmacyi; 9000 ludzi poszło w niewolą woienną; w twierdzy wzięto 170 dział. Dnia 11 ustawy króla saskiego względem rozciągnienia do 4ch nowych departamentow xięstwa warszawskiego podatku ofiary na woysko, i względem zachowania ścisłey wzaiemności między poddanemi Xięstwa warsz. i poddanemi austr. w opłatach wszelkich należytości pieniężnych. Dnia tego parlament ang. wyznaczył 6 milion: funt. szterlingow na pożyczkę dla podupadłych kupcow. Dnia 13 bitwa morska na morzu adryatyckiem przy *Lissa*, między dywizyią fregat fr. i włoskich a dywizyą fregat angielskich. Strata prawie równa. Dowodca francuzów *Dubourdieu* poległ w tey bitwie. Dnia 15 ogłoszono w całey monarchii austr: patent Cesarza *Franciszka* o bankocetlach (wspomniany w miesiącu lutym) Dnia tegoż ustawa króla saskiego zapewniaiąca los woyskowych powracaiących do kraiu z pułkow xięstwa warsz. w Hiszpanii, iako też z legii nadwislańskiey i włoskiey. Dnia 17 audyencya deputacyi Hamburga Lubeki i Bremy u Napoleona. Dnia tegoż król szwedzki zdał Xięciu następcy tronu rządy państwa swego przez ciąg przypadłey mu słabości zdrowia. Dnia 18 przez mandat królewski w Dreźnie osoby wyznania reformowanego przypuszczone zostały w Saxonii na wniesienie stanow do używania praw, iakie dotąd miały osoby wyznania auszpurskiego. Dnia 19 uchwała senatu fr. przydaiąca do liczby 8 wielkich urzędnikow państwa, dwóch, to iest: inspektora ieneralnego nadbrzeżow morza liguryiskiego i inspektora ieneralnego nabrzeżow morza północnego. Dnia 20 Jmperatorowa wydała na swiat syna króla rzymskiego! dnia tegoż wieczorem był ochrzczony z wody, a dnia 22 Jmperator odbierał powinszowania z tego powodu od pierwszych władz kraiu. Dnia 23 stoiąca w wielkim xięstwie frankfurtskim dywizyia fr. Jen. Friand pociągnęła do Brunswiku. Dnia 24 ustawa Napoleona stanowiąca trzy szkoły morskie w Antwerpii, Brest i Tulonie. Dnia 25 ustawa tegoż monarchy względem zaprowadzenia w państwie uprawy bawełny i innych płodow indyyskich. Dnia tegoż ustawa tegoż monarchy o uposażeniu domu inwalidow w Paryżu. W dniach 23 25 i 26 palono w Królewcu, na mocy umowy między Francyią i Prussami towary angielskie w szacunku 2ch milionow talarow. Dnia 26 utworzyło się w Peterzburgu towarzystwo przyiacioł literatury Rossyiskiey. Dnia 27 duńczycy pokusili się na próżno odebrać anglikom wyspę Anholt; trzy szturmy do nowo założoney twierdzy przypuszczone, zostały odparte. Dnia 28go zaczęto osadzać woyskiem brzegi Pomorza pruskiego dla obrony przeciw anglikom. Kolberg i okolice siedmią bateryiami obwarowano. W dniach 27, 28 i 29 anglicy ucierpieli wiele przy Kadix od burzy morskiey. W miesiącu tym rozpoczęto w północnych Niemczech roboty w celu otworzenia lądem związku między morzem Baltyckim, Elbą i Renem. Tryest i Fiumę przestały bydź portami wolnemi. Załoga w Gdańsku znacznie wzmocnioną została.

W pierwszych dniach kwietnia woyska fr. przeszły z Portugallii do Hiszpanii. główna kwatera X. Esling była w Ciudat-Rodrigo. W dniach 1 i 2 palono w Memlu towary ang. Dnia 3 król neapolitański przybył do Paryża. Dnia 3 baron Serra wyiechał z Warszawy do Studgardu, a baron Bignon obiął po nim urząd rezydenta w xięstwie warsz. Dnia 4 Xiąże wodz naczelny woysk polskich poiechał z Warszawy do Paryża, dla złożenia w imieniu króla saskiego Napoleonowi powinszowania z powodu nowonarodzonego króla rzymskiego. Dnia 5 ustawa Napoleona przyłączaiąca summę 11 milionow frankow do kapitału 50 milionow frankow wynoszącego w r. 1810 na umorzenie długu dawnego w kraiu rzym. Dnia 6 stany Pomerami szwedzkiey wykonały przysięgę wierności Xięciu następcy tronu. Dnia 11 odezwa wielkorządcy depart: hollenderskich z powodu zaszłego w dniu tymże rozruchu w Amszterdamie. Dnia 14 Napoleon, na rapport ministra policyi oddać kazał pod sąd osoby obwinione o zmówę, względem poddania anglikom wyspy Belle-Isle. Dnia 15 ustawa tegoż monarchy urządzaiąca ostatecznie prowincyie Jlliryiskie, dzieląca ie na 6 prowincyi cywilnych a iednę woyskową. Dnia 17 wykonali przysięgę przed Napoleonem Xiąże Bassano mianowany ministrem związkow zewnętrznych, Hrabia Daru mianowany ministrem sekretarzem stanu. Dnia tegoż Napoleon zwołał ciało prawodawcze na dzień 2 czerwca. Dnia 23 Xiąże następca szwedzki przyiął dowodztwo nad korpusem zbroynym obywateli sztokolmskich. Dnia 25 list Napoleona do biskupow zwołuiący ich na sobor narodowy do Paryża. Dnia 27 rząd szwedzki wydał urządzenie, stosownie do uchwał seymowych, względem wybrania 15,000 ludzi do woyska. Dnia tego Landamman przesłał kantonom ligi szwaycarskiey list Xięcia Neufschatel z żądaniem dokompletowania regimentow w służbie fr. będących, których etat wynosić powinien 11,900 głów. Dnia tego król hiszpański Józef wyiechał z Madrytu do Paryża. Dnia 28 obięto w Rzymie na rzecz Jmperatora pałac papiezki i gmachy poświęcone umieiętnościom i kunsztom. Dnia tegoż traktat zawarty w Berlinie między dworami westfalskim i pruskim względem ogólney likwidacyi i podziału długow, stosownie do traktatu tylżyckiego. W miesiącu tym Jeneral Kutuzow obiął po Jrle Kamińskim dowodztwo nad woyskiem Rossyiskiem działaiącem przeciw turkom nad Dunajem. W. Wezyr Jussuf basza złożony został z urzędu, a mianowany na iego mieyscu Achmed Aga obiął dowodztwo nad woyskiem tureckim. Xiąże Dalmacyi przeniosł główną swoię kwaterę do Sevilli.

w Wilnie dnia stycznia		Barometr cale	linie		Termometr stopnie	Odmiany powietrza
24	z rana	27	9	7	— 8 $\frac{1}{4}$	
	po południu	27	10	8	— 6	pochmurne
	w wieczor	27	10	9	— 7 $\frac{3}{4}$	
25	z rana	27	11	3	— 7 $\frac{2}{4}$	
	po południu	28	0	0	— 5	pochmurne
	w wieczor	27	11	4	— 8	
26	z rana	27	10	4	— 6	
	po południu	27	10	3	— 3	pochmurne
	w wieczor	27	10	3	— 6	

Za Pozwoleniem Cenzury Wileńskiey — W Drukarni Redakcyi Kuryera Litewskiego. DODATEK

DODATEK Nro 8
DO KURYERA LITEWSKIEGO

W WILNIE DNIA 27 STYCZNIA 1812 ROKU

Różne Wiadomości

W pismie wyszłem niedawno w S. Peterzburgu z wielkim dowcipem i nieograniczoną wiadomością połączonem, są wyświecone w całey swey obszerności i użytku myśli założenia azyatyckiey akademii; w któreyby chciwy nauki europeyczyk,nauczył się od uczonego aziaty naydawnieyszych zabytkow wiadomości i pozycyi tego kraiu; i wzaiemnie skłonny do ukształcenia mieszkaniec Azyi, nabył od mędrcow europeyskich oświecenia i cywilizacyi panuiący w tey części świata. Takowy zakład, byłby wieńcem tego wszystkiego co tylko dotąd czyniono i myslano od wiekow o rozprzestrzenieniu i podwyższeniu poloru narodow. Myśl ta tak iest naturalną iż z pewnością można utrzymywać iey przyięcie, i zaprowadzenie podobnego zakładu w biegu teraźnieyszym czasu w iakikolwiek bądź sposob. Pismo to zdaie mi się bydź tylko poprzedniczym domysłem geniuszu, który potomność rozwinąć może. Uwagi następuiące doktora Retuman wskazuią, że świetny plan tego dzieła nieznaydzie niepodobnych do pokonania trudności. Rossyia posiada w ięzyku mongolskim środki, za pomocą których odkryć można bogactwa ięzyka tybetańskiego; i taiemnice religii lamów, uważaney za starszą siostrę czci indyan. Językiem mongolskim mówią mongołowie, kałmucy, eleuci, zongorowie, i buraci, z odmianą tylko dyalektu, który nie bardziey się rozróżnia, iak ięzyk niemiecki rozmaitych prowincyi. W granicach naszych mamy dwa s tych narodow, to iest kałmukow błąkaiących się w stepach Wołgi, i buratow koło granic chińskich przy iezorze Baykal; oba są stronnikami relligii lamów. W posrzód tych ludow znayduie się znaczna liczba lamów rozmaitego stanu, którzy, oprócz rodowitego ięzyka mongolskiego, rozumieią dokładnie tibetański, używany w religii, i są w stanie tłumaczenia i obiaśnienia pism religiinych. Między buratami wielu iest lamów znaiących niezle ięzyk rossyiski, co tem pożyteczniey szém iest do udzielania wiadomości. Lubo błąkaiące się prowadzą życie, można iednak znaleść między niemi wiele drukowanych xiążek tak w tybetańskim iako mongolskim ięzyku, a co większa nawet literackich wiadomości widzieć można slady. Hrabia Jan Potocki upewnił mię, iż widział xiężniczki kałmukow czytaiące romanse w ięzyku mongolskim, ia sam nawet z wielkim patrzałem podziwieniem na mongołów nayniższego nawet stanu czytaiących i piszących swoim ięzykiem. W kancellaryi rossyiskiey nadgraniczney w Kiachta, i u tłumacza mongolskiey gubernii w Jrkutsku znaydnią się nawet dykcyonarze w rękopismach porządkiem materyi ułożone. Akademia wschodnia mogłaby się zatrudnić ich wydaniem, a przeto niezmiernie dopomodz wiadomości oryentalnych ięzykow. Tibetańsko mongolski słownik który można dostać przez kupca chińskiego; albo znaleść u którego z naszych lamów łatwo przetłumaczonym bydź może od duchownego którego Buratow na tibetańsko-rossyiski ięzyk. Rosyia przeto posiada wielu ludzi rozumieiących ięzyk mongolski; a którym tylko braknie wyższego oświecenia w powszechney literaturze. W Jrkutsku iest kilkaset urzędnikow użytych do tłumaczenia pism posyłanych do vice-króla mongołow. Jeden z nich naywięcey posiadaiący nauki mogłby bydź umieszczonym przy akademii oryentalney. W Sarepcie niektórzy nauczyli się ięzyka kałmuckiego od Herrnkułow, a między temi godni są wspomnienia kupiec Schmidt i P. Reitz. Pierwszy przebywa teraz w Moskwie. Słownik przez niego zebrany mongolsko-niemiecki iest dosyć dokładny. P. Nowoselcof towarzyszący ostatniey missii rossyiskiey duchowney do Pekinu w roku 15 nauczył się ięzykow chińskiego, mandżurskiego, a szczególniey mongolskiego, w którym ieszcze przed wyiazdem do Chin znaczny uczynił postępek. Ten więc mąż połącza w sobie trzy z naytrudnieyszych orientalnych ięzykow. Przy tylu pomocach niebyłoby trudno akademii znaczny uczynić postęp w odnogach literatury wschodniey, i zgłębić taiemnice nauki lamow. Posiadamy prócz tego w Rossyi dwa exemplarze Ganczur czyli pisma S. Lamaitów, ieden znayduie się w kościele buratów niedaleko Kiachty a drugi u pokolenia Chorynzen. Ten Gandschur zawiera naukę religii i bogów oraz święte xięgi Burchanów czyli Borcho w 108 częściach, każda z 1000 kart złożona: drukowane w ięzyku tybetańskim. Obie te xięgi z wielkim kosztem sprowadzone zostały przez te ludy z Tibebetu; każda kosztować może 10,000 rubli zapłacona w towarach i bydle. Przy pomocy lamy buratow, i biegłego tłumacza rusko-mongolskiego, wytrwałemu w pracy badaczowi nietrudno byłoby, odkryć w tym obfitym zbiorze taiemnice wschodnie i historyą tego narodu, a godnieysze uwagi rzeczy kazać przetłumaczyć.

Jeden z chemików paryzkich wynalazł sposob nadania trwałości kwiatom ogrodowym, które zwyczaynie nader krótki byt maią. Obiecuie zachowywać ie przez kilka lat w ich świeżości i piękności. Podlewanie onych essencyią z kwiatow dodaie im zapachu. W Paryżu iuż przedaią śliczne bukiety z takich kwiatów.

Szląsk pruski na końcu roku 1809 miał na rozległości 668 mil kwadrat: 1,906,624 mieszkańcow.

W dziele pod napisem: „ fizyczno ekonomiczna bibliloteka " czytamy między innemi, iż pszczoły można chować zimą bez karmi, wstawiaiąc ie do lodowni i zamrażaiąc. Drętwieią one w ten sposob, lecz za ogrzaniem słonecznem przychodzą do siebie.

W Numwirtch przy Leodium mieszka pewny gospodarz, któremu kury zimą i latem niosą iaia. Skutek ten sprawia dawany im pokarm. Zwierzchnią łuskę siemienia lnianego suszy on nayprzód w piecu: potem miele ią drobno, i w wodzie mąkę gotuie. Przydaie do tego nieco otrąb pszennych i mąki zmieloney z żołędzi. Z tego wszystkiego robi gatunek chleba, i daie go swym kurom.

W Kopenhadze towarzystwo przemysłu narodowego przeznaczyło 100 reichs-talerow nadgrody dla wynalazcy pieca naywięcey drew oszczędzaiącego; a od 200 do 500 talerow za naylepszą dyssertacyą o piecach różnego rodzaiu, iakie tylko są; iako też o srzodkach ich udoskonalenia.— W teyże stolicy konsyliarz Marstrand wynalazł machinę do bicia oliwy z maku.

W roku 1675 oblegli turcy Trębowlę miasto położone w Gallicyi. Slachta okoliczna szukaiąc zbawienia w tey twierdzy, tłumem do niey uciekała, a s postrachu mówiąc o wielkiey liczbie nieprzyiacioł przeraziła załogę i skłoniła ią do poddania się. Małżon-

)1(

ka dowodzcy, dowiedziawszy się o tym sekretnym zamiarze, męża swoiego uwiadomiła. Chrzanowski, tak nazywał się komendant, natychmiast poleciał na mieysce, gdzie naradzali się officerowie o poddaniu się, i rzekł do nich „ Wątpić należy iżby nieprzyiaciel mógł zdobyć twierdzę; to zaś pewna że ia was wszystkich tu spalę, ieżeli nieodstąpicie swoiego proiektu: żołnierze z zapalonemi lontami czekaią na móy rozkaz. „ Te słowa przyniosły spodziewany skutek: twierdza bronić się zaczęła z nową dzielnością: we 4ch szturmach turkow odparto; kiedy gotowali się do 5go zachwiał się Chrzanowski w swoiey stałości. Małżonka przypisuiąc tę niespokoyność męża niedostatkowi wielkomyślności, wpada do niego uzbroiona 2ma pistoletami i tak mówi „ Jeżeli się podasz nieprzyiacielowi, iednym sobie a drugim tobie w łeb zapalę. “ Nim turcy przygotowalisię do nowego szturmu, pokazało się niespodzianie woysko Polskie, i twierdza wyszła z oblężenia (z S. Peters. Ross.)

1 Roku 1808 kupiwszy Jnrł. Gwimne dobra Faraham sprzedać kazał stare sprzęty a między temi obrazy oleyne bez ram na drzewie niedbale rozciągnięte. Mniemani znawcy ocenili całą ruchomość 5 funtow szterlingow; na licytacyi zyskano ieszcze 12 szylingow. Lakiernik odkupił ze 25 funtow szterlingow i przywiozł do Londynu; tu znawcy postrzegli Cezarow pędzla Tycyana i ofiarowali 16 t. szterlingow.— Niedawno zdarzył się podobny przypadek. Jennik wielki przyiaciel starożytności, postrzegł u iednego tragarza wielki obraz oleyny, który iemu kosztował 26 szylingow, przeięty szlachetnym uczuciem rzekł do właściciela „ Jeżeli kochasz twoią żonę i dzieci, nieprzedaway tego obrazu za mniey iak za 5,000 szterlingow, bo ten obraz istotnie tyle wartuie: iest to Panteon Rubensa. W rzeczy samey wkrótce ofiarowano właścicielowi 1500 a potem 2000 szterlingow.

5 Prenumerata kuryera litewskiego

Prenumerata na kuryera litt. ciągle przyymuie się w Redakcyi u XX. Piiarow wileńskich na dole. Abonenci życzący mieć ukazy wiadomości rządowe i regularną bez zawodu gazetę raczą złożyć 14 rubli srebrnych na rok s pocztą a 9 rubli bez poczty: można też abonować i półrocznie. Kuryer litt. w kraiu wychodzący pod opieką rządu niemoże ulegać żadnym przypadkom.

L i c y t a c y i-a

3 Ja Wincenty Zadarnowski sędzia grodzki powiatu brzeskiego uwiadamiam iż rzeczy zatradowane, a mianowicie: pierścień brylantowy, tabakiera czworograniasta złota z emalią, sanki malowane, teleskop, i zegarek stołowy kurantowy, oraz ogier gniady angielski; po oszacowaniu w przytomności moiey, policyi i magistratu brzeskiego, przez publiczną licytacyą w mieście Brześciu litewskim w przeciągu dni trzech to iest 14 15 i 16 następuiącego mca februaryi teraźnieyszego 1812 sprzedawanemi będą. Osob tedy co z powyższych rzeczy za gotowe pieniądze życzących nabydź; do przybycia na termina i mieysce dla licytacyi przeznaczone niniejszym pismem wzywam. Datt d. 17 ianuar 1812 r. Brześć litewski. Sędzia Wincenty Zadarnowski.

Obwieszczenia

3 Sąd taxatorsko-exdywizorski na usatysfakcyonowanie wierzycieli i pretensorow Krayczyca Mickiewicza w maiętności Pojulu w powiecie upitskim położoney exystuiący, gdy po użyczonych stronom rozprawuiącym się dylaciach i dwuch iuż odkładowych dekretach został zbliżonym ku oczewistemu czyli ostatecznemu rozebraniu wzaiemnych między temiż stronami stosunkow, obok zaś uważaiąc iż niektóre z połączonych stron, dla niewiadomych widokow w sądzie niejawiąc się; narażaią massę przez bezczynne exystowanie sądu na uszczuplenie. Z takiey pobudki sąd taxatorsko-exdywizorski ogłasza wszystkim względnie massy maiątku krayczyca Mickiewicza interessowanym że w porządku ostatecznego rozebrania dzieła nieodmiennie w dniu 5 februar. idącego roku do namowy wezmie i na niestawaiących amissią zapisze— Datt roku 1812 ianuaryi 18 dnia.

Tomasz Wileyko ziemski wileński i exdywi. prezydent·
Wincenty Alexandrowicz ziem. brasław. prezydent exd.
Józef Kozakowski prezydent grodz. pttu. wiłkom exdy.

1 Na skutek rezolucyi sądu głł. mińskiego departamentu drugiego 1811 maia 27 dnia w stosunek Remissy i w spełnienie ukazu rządzącego senatu tegoż roku marca 20 nadesłanego zapadłey, do dobr Kosarzyc JW. Jenerał maiora i kawalera Wiszczyńskiego na taxę i exdywizyą oddanych, w gubernii mińskiey w bobruyskim pcie położenie swe maiących, sąd exdywizorski w terminie naznaczonym ziechawszy, gdy zbyt daleki na oczewistą rozprawę zakreślił termin, sąd głł miński 2go departamentu na żądanie stron takowy termin exdywizorskiego sądu zbyt przeciągły rezolucyą swoią teraźnieyszego 1812 roku ianuar. 3 dnia nastałą zmieniwszy, dzień 25 februaryi roku teraźnieyszego tak dla odbycia aktow iakoteż dla oczewistey rozprawy w maiętności Porzeczu attynencyi dóbr kosarzyckich JW. Jenerała Wiszczyńskiego przeznaczył; do którego to sądu aby wszyscy wierzyciele i pretensorowie JW. Wiszczyńskiego dla zastrzeżoney początkowemi wyrokami amissyi w sprawie, ze wszelkim usposobieniem się przystępowali, sąd głny miński drugiego departamentu awizuie.

List gończy

1 Oświadczenie imieniem WJP. Cezarego Sawaniewskiego szam. b. d. poll. Mostowniczego wileń. w tym sposobie. Ponieważ dekretem sądu exdy, w sprawie między WJP. Kasprem Ruszczycem kapitanem b. w. pollch a zeszłym Tadeuszem Sawaniewskim Korytnickim i przyborskim star. oycem oświadczaiącego się i iego kredytorami oczewiście w roku 1806 mca 25 dnia w maiętności Bekupiu w ptcie wileń. leżącey zapadłym, za rozeszłych podczas zastawney posessyi tegoż oyca załł. z rzeczoney maiętności Bekupia poddanych iakoto: ze Wsi Seyrun Szałkuć i Diediancow pod różnemi imionami Nowikow czyli Lachowiczow oraz Kurlańcow, Mikilow, czyli Lisowskich ze wsi Podwarańcow Szałkow ze wsi Meyszelow niemniey pochodzących z nich sukcessorow, zasądzona została dla W. Ruszczyca iako dziedzica Bekupia na zeszłym oycu załł. bonifikacya a aktorstwo tych rozeszłych ludzi i wolność odzyskiwania onych temuż oycu oświadczaiącego się zastrzeżona została, udzielnie poddanych dziedzicznych zeszłego starosty iakoto: Macieia Millewicza i iego sukcessorow ze wsi Podwarańcow Sciopkow czyli Dziurmow, ze wsi Rudźiańcow Chrzanowskich czyli Mazurelkow ze wsi Szałten; oraz Michała Glińskiego i iego sukcessorow ze wsi Seyrun poszukiwanie zastrzeżone, a gdy załłcy w drugiey gubernii mieszkaiąc wysledzenia onych niemiał zręczności, a naywyższym ukazem ażeby powszechny spisek ludności w kraiach rossyiskich był uczyniony, nakazano: zatym ponieważ załłcy dochodzić onych przedsiebierze; przeto gdzie się oni w skazki zapiszą, ażeby powodem tego zapisania aktor prawa odzyskania nietracił, niniejsze oświadczenie w aktach urzędowych czyni, i dla uwiadomienia do gazet pod tytułem Kuryer Litt. podać deklaruie 1811 roku mca septembra 13go dnia. Cezary Sawaniewski.

C e n a T a r g o w a W i l e ń s k a

	Od dnia 21 stycznia do dnia 28 stycznia	rub:	kop
Beczka Kommissyina	Zyta syrowego - -	6	50
	Pszenicy - - -	16	—
	Jęczmienia - - -	8	—
	Gryki - - -	5	—
	Owsa - - -	6	—
	Grochu - - -	7	—
	Faska Masła - -	3	50
	Funt słoniny wędzoney -	—	15
	Funt mięsa wołowego -	—	3
	Assygnacya 100 rubli -	26	—
	Dukat - - - -	2	90